

Tensta språkkafé på utflykt till Medelhavsmuséet 2017-10-27

Sammanställning av Stig Rosenlund

Vi samlades 13:30 i konsthallen och tog tunnelbana till Kungsträdgården, som ligger några meter från muséet. Där mötte oss experterna Sofia och Christian.

Före avresan på torget - Bakhtiyar.

Inne på kaféet.

Tunnelbanestationen. Bakhtiyar och Inge. Några män blev förgrymmade för att de råkat komma med på en bild, så de tog ifrån mig mobilen och tog bort bilden. Det är dock tillåtet i Sverige att ta bilder på främmande människor på allmän plats, men man får inte lägga upp dem på internet utan tillstånd från de fotograferade.

Matlagningsredskap.

Utensilier för skönhet och fest.

Votivgömma

Vanligt folk hade inte tillträde till templets inre. I stället kunde det finnas små kapell vid templets bakvägg, där man kunde närma sig guden. På sådana platser har man hittat stora mängder votivoffer, gåvor överräckta till guden, i hopp om att denne skulle ge någonting tillbaka.

Den vanligaste gåvan var statyetter som föreställde guden i fråga. En av de populäraste gudarna var Osiris. I små kapell eller nischer lade generationer av egyptier ned Osiris-figurer i brons, kanske med en bön om att – liksom Osiris själv – få återfödas till ett evigt liv.

Votivgåvor kunde också vara kopplade till sjukdom, sorg eller barnlöshet. Vissa hör specifikt samman med olika kroppsdelar, som ett par fötter. Ett vanligt motiv på små votivstelar är ett par öron, en anspelning på gudens förmåga att höra böner.

Votive caches

Ordinary people were not allowed into the temples. Small chapels or shrines could instead be found at the back of the main temple, giving people a chance to approach the god. Large quantities of votive offerings presented to the god have been found in such locations.

The most common gift was statuettes that depicted the god in question. One of the most popular gods was Osiris. Generations of Egyptians have placed bronze Osiris figures in small chapels or niches, perhaps with a prayer that – like Osiris himself – they would be reborn into eternal afterlife.

Votive offerings could also be related to illness, grief or infertility. Some are directly related to various body parts, like a pair of feet. A motif commonly found on small steles shows a pair of ears, referring to the ability of the god to hear the prayer.

Vägen till ett evigt liv

För egyptierna var döden en passage från livet på jorden till en ny och bättre tillvaro på dödsrikets välsignade vassfält.

Men vägen dit var inte lätt. För att ta sig förbi alla väktare och genom alla portar gällde det att vara väl förberedd.

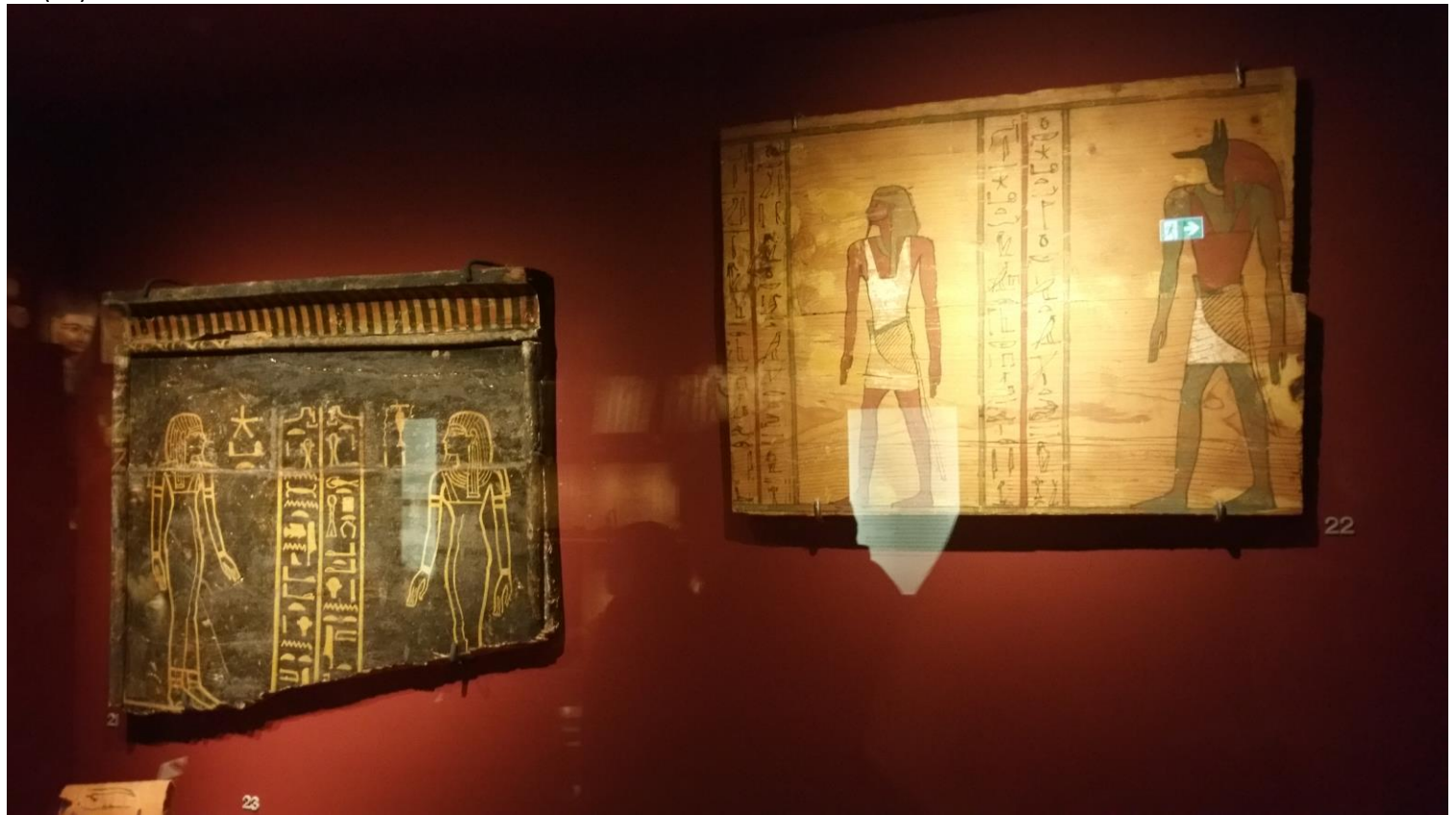
Texter skrevs in på gravväggar, kistor och papyrus för att leda den döde rätt. Hans namn skrevs överallt i och utanpå graven, så att han inte skulle glömmas bort. Och hans kropp mumifierades för att inte förmultna. Den behövdes som själens boning även efter döden.

Den viktigaste förberedelsen var ändå att leva ett rättfärdigt liv.

Varje människas liv, alla hennes tankar och handlingar, kontrollerades efter döden, då hennes hjärta vägdes inför Osiris domstol.

Där avgjordes vem som fick fortsätta in i det eviga livet på andra sidan.

 Lyssna på ett brev, skrivet av Butehamon till sin avlidna hustrus kista.

Den dödes hjärta vägdes, med för hoppningen att det inte skulle befinnas så lätt att det skulle kastas bort.

Mumie av en liten pojke. Den skänktes för några år sedan till muséet av föreningen Norra Latinare. Jag gick gymnasiet i Norra Latin vid Norra Bantorget. Vi trodde mumien var en flicka.

Kairo – Världens moder

Efter den arabiska erövringen grundades en ny huvudstad, Fustat, norr om det faraoniska Memfis. För det islamiska riket var Egypten en viktig länk till det nyerövrade Nordafrika. Fustat blev kärnan i ett handelsnätverk som sträckte sig från Europa till Indien.

År 969 grundades en ny stad – al-Qahira (Kairo) – något längre i norr. Den växte snabbt och tog över Fustats roll som centrum för handel och hantverk. Kairo behöll sin ställning som en knutpunkt för handel och en aktad lärdomsstad även efter att Egypten erövrats av det osmanska riket år 1517.

I stadens moskéer möttes människor och idéer långväga ifrån. På täckta marknader såldes tyger, parfym, metallarbeten och kryddor. Välbärgade handelsmän bodde ståndsmässigt i hus med flera våningar och utskjutande burspråk, där *mashrabiya*-skärmar i trä skyddade från insyn.

Bokens religioner

Länge blomstrade judendom, kristendom och islam sida vid sida i Egypten.

Kristendomen fick först fotfäste bland Alexandrias judar, men spreds snabbt upp genom Nildalen. Efter perioder av förtryck blev kristendomen år 381 statsreligion i det romerska riket, inklusive Egypten. Den fornegyptiska religionen levde ändå kvar ända till slutet av 400-talet.

År 641 erövrade araberna Egypten och introducerade islam. Den första moskén på afrikansk mark byggdes i den nygrundade huvudstaden Fustat. I staden fanns även kyrkor och synagogor, i vars arkiv religiösa texter studerades och förvarades.

På 1000-talet blev muslimerna majoritet, men kristna och judar hade rätt att utöva sina religioner. De tre religionerna samexisterade i Egypten ända in på 1900-talet. Idag utgör Egyptens kristna ca 10 % av befolkningen. Efter Suez-krisen 1956 lämnade de flesta judar landet.

BERÄTTELSE FRÅN SYRIEN

Syrien har alltid varit en strategiskt viktig plats präglad av kontakter och möten mellan människor från Asien, Afrika och Europa. I den här utställningen berättar arkeologiska föremål om dessa kontakter. Det är berättelser om krig och konflikt, men även om vardagens sysslor, glädje och sorg.

Glädje och sorg genomsyrar även de berättelser om Syrien som Medelhavsmuseet har samlat in i Sverige under vintern 2016-2017. De berättar om kärleken till Syrien, men även om sorgen i att sakna sitt hem och sitt sanna jag.

Berättelserna handlar om en längtan tillbaka till en saknad plats och ett förlorat levnadssätt. Om tryggheten i de gamla vanorna och bekanta stämningarna, om smakerna, lukterna och språket.

För den som lever i exil blir föremålen hemifrån viktiga. Som bärare av minnen är inget föremål för oansenligt eller vardagligt. De omfattas alla av det förflutnas magi.

*Välkommen in att ta del av berättelser från Syrien.
Lämna gärna din egen berättelse!*

تدمر

الحاضرة الخضراء

تاريخ الواحة ، حيث أنها توجد في المنطقة الفضاء التي لتعمل بين القوى العظمى في المنطقة . وكان الموقع مفيداً للتجارة ، مما ساهم في رخاء المدينة ، إلا أنه جعل الواحة مخططاً للجيوش أثناء تقدمها .

ورغم أن الكثير من تاريخ تدمر المبكر ما زال غامضاً ، فمن المرجح أن الآشوريين والفرس والبابليين جميعهم قاموا بمحاولات للسيطرة على الواحة ذات الأهمية الاستراتيجية . ومنذ القرن الرابع قبل الميلاد كانت تدمر ، ولو على الأقل شكلياً ، قسماً من الدولة السلوقية التي تشكلت في أعقاب الحملة العسكرية لـإسكندر الأكبر . وفي أثناء القرن التالي قبل الميلاد تقاسم الرومان والبابليين بقايا هذه الدولة بينما أصبحت سورية مقاطعة رومانية . وكانت حدودها الشرقية عند نهر الفرات . كانت تدمر أشبه بالمنطقة المحرمة في وسط الصحراء ، وهو ما أعطى المدينة قدراً من الحرية ، بل وفي بعض الأحيان الإستقلال .

في وسط الصحراء وعلى بعد ٢٢٠ كيلومترا إلى الشمال الشرقي من دمشق ، في وسط مساحات لا آخر لها من الرمال والصخور ، نجد الواحة التي تلقى الأساطير - واحة ومدنية باليرا . كان أول استخدام للإسم الإفرنجي باليرا في القرن الأول بعد الميلاد . وقد يكون هذا الإسم تعريفاً للإسم السامي القديم لدمر الذي لا يزال هو الإسم العربي للسكان . وهناك احتمال آخر وهو أن يكون الإسم مشتقاً من الكلمة الإفرنجية بالما والتي تعني التخييل ، ولعلها كانت دالماً زاحرة بالتخييل التي يوجد منها اليوم حوالي ٥٠.٠٠٠ نخلة تشكل جزيرة خضراء كثيفة في وسط هذه الصحراء الجرداء . إن ينبوع الواحة هي ما يجعل هذه الخضرة ممكنة . وكان أكثر هذه الينابيع عين الحفا مكاناً لبعث إلهة الإنسان منذ العصر الحجري .

وتوجد باليرا مذكورة في مخطوطات بالكتابة المسمارية منذ أربعة آلاف سنة تحت اسم مدينة تدمر . ومنذ ذلك الحين كانت هدفاً لغارات البدو لتهريب والسلب وحملات القوى العظمى . وحتى في الأونة الأخيرة كان لموقع تدمر بصمته على

PALMYRA

EN GRÖNSKANDE UTPOST

Mitt ute i öknen, 230 km nordost om Damaskus, omgiven av oändliga vidder sand och sten, ligger den mytomspunna oas-staden Palmyra. Det grekiska namnet Palmyra användes första gången under det första århundradet evt. Det kan vara en omskrivning av den äldre, semitiska benämningen Tadmur, som fortfarande är platsens arabiska namn. Ett annat förslag är att Palmyra är härlett ur grekiskans palma, palm. Palmer har det alltid funnits gott om i Palmyra. Idag visar där över 50 000, som bildar en intensivt grön ö i den livlösa öknen. Det är oasens källor som gör denna grönska möjlig. Vid den största källan, Efq, slog sig människor ned redan under stenåldern.

Palmyra finns omnämnd som staden Tadmur i fyra tusen år gamla källskriftsdokument. Redan då var den ett mål för både beduinernas plundringsräder och stormakters fälttåg. Även i senare tid satte

Palmyras läge, i det öde gränslandet mellan områdets stormakter, sin prägel på oasens historia. Det var ett läge som gynnade handeln, och bidrog till stadens välfärd, men gjorde oasen till eftertraktat mål för framryckande arméer.

Även om mycket av Palmyras tidiga historia ligger i dunkel, är det troligt att assyrier, perser och babylonier alla gjorde sina försök att kontrollera den strategiskt viktiga oasen. Från 300-talet fvt ingick Palmyra, åtminstone formellt, i det seleukidiska rike som hade bildats i kölvattnet av Alexander den stores fälttåg. Under 100-talet fvt delade romarna och parterna resterna av detta rike mellan sig och Syrien blev en romersk provins. Gränsen österut gick vid floden Eufrat. Palmyra låg i ett slags ingemmande ute i öknen, vilket gav staden ett visst mått av frihet, periodvis till och med självständighet.

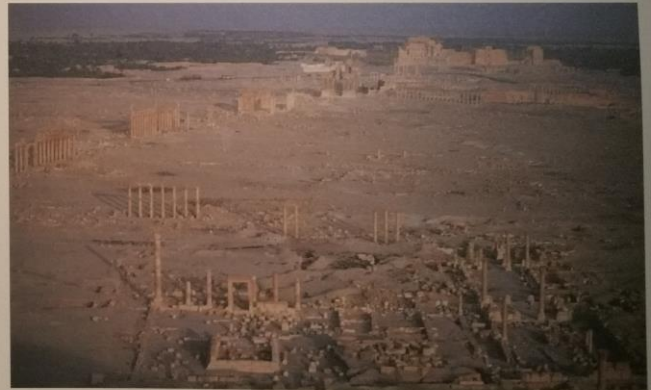

Foto: Steve Hallgren, Medelhavsmuseet

KARAVANER, KRYDDOR OCH KOMMERS

Källorna och ett välutvecklat bevakningssystem skapade goda förutsättningar för jordbruk. Palmyrenerna odlade dadlar, oliver, fikon och korn. Men det var karavanhandeln genom öknen som gav staden dess stora välstånd. Med sitt vatten och sin grönska var Palmyra den naturliga rastplatsen för de många handelskaravaner som färdades genom öknen. Staden var samtidigt det romerska rikets östliga utpost. Olika avgifter, inte minst en rejält tilltagen tullavgift, gav staden stora rikedomar.

Välståndet kom till uttryck i en överdådig arkitektur, med kolonnkantade gator, tempel och teatrar. Stilen i byggnaderna lånade drag från kulturer i både öst och väst. Palmyra hade även en egen livskraftig konsttradition, som kom till uttryck framför allt i gravporträtten.

Oasens invånare deltog aktivt i karavanhandeln. De var skickliga handelsmän, som köpte in varor från Persien, Indien och Kina och sålde vidare till romarna. En del finansierade karavaner och byggde upp handelsnätverk från Kina i öster till Egypten i väster, med handelsstationer längs Sidenvägen och över hela det romerska riket. Andra vandrade själva i spetsen för hundratals kameler genom öknarna.

Den viktigaste importvaran var siden från Kina. Men även levande djur, fåglar, pälsverk, kashmirull, indigo, dyra träslag, mysk, elfenben, pärlor och ädelstenar passerade genom Palmyra. I oasen såldes exotiska kryddor som peppar, ingefära, muskot, kardemumma, kanel och kryddnejlikor. Även slavar var en viktig importvara i det romerska riket. Exporten österut utgjordes till stor del av metaller, ofta i form av mynt, och olika hantverksprodukter.

MÄNNISKOR OCH GUDAR

Det antika Palmyras befolkning var blandad. Där levde araméer, men även araber med rötter i öknens nomadsamhällen. Befolkningen talade en variant av arameiska, perserrikets officiella språk, men använde ett eget alfabet. Grekiska användes inom handel och diplomati. Palmyras olika klaner hade egna stadsdelar och kultplatser. I stadsplanen anas befolkningens nomadbakgrund. Den stora ytan och de öppna lägerplatserna, skiljer Palmyra från antika grekiska stadskärnor.

Palmyras religion präglades av många gudar. En del var lokala, andra hade västsemitiskt, arabiskt, feniciskt eller babiloniskt ursprung. Den viktigaste var himmelsguden Baal/Bel. Andra populära gudar var solguden Yarhibol, beskyddare av källan Efqa, och mångguden Aglibol. Palmyras arabiska invånare vördade även en motsvarighet till dagens jinner eller andeväsen. Välbeställda palmyrener lät begrava sina döda i stora familjegravar, där kropparna vilade i djupa nischer försedda med den dödes porträtt.

"Palmyra är en förnämlig stad genom sitt läge, sin fruktbara jord och sina sköna källor. Dess marker omges på alla håll av ofantliga sandområden. Den är så att säga av själva naturen avskuren från andra länder, lever sitt eget liv mellan de två stormakterna, romarna och partherna, och är alltid föremål för båda sidors främsta omsorg, när det råder oenighet mellan dem".

Ur Plinius den äldre's Naturalhistoria (5:88).

FRÅN SJÄLVSTÄNDIG STORMAKT TILL BORTGLÖMD BY

Palmyra upplevde en blomstringsperiod på 100-talet evt. Som mest hade staden över 200 000 invånare. Under 200-talet blev tiderna bistrare. Romarriket skakades av barbarinvasioner, sociala problem och ekonomisk nedgång. Då passade Palmyra på att bryta sig loss. Under drottning Zenobia (267-273 evt) upplevde staden en kort period av självständighet. Genom att erövra flera romerska provinser, byggde Zenobia upp ett rike från Anatolien i norr till Egypten i söder.

Kriget mot Rom var ändå början till slutet för Palmyra, som intogs och förstördes av romerska trupper 273 evt. Befolkningen minskade drastiskt, handeln avstannade och på 300-talet var Palmyra inte mer än en fästning på den romerska östfronten och därefter ett mindre regionalt centrum i det bysantinska riket. År 634 evt öppnade Palmyra sina portar för de nya, muslimska makt-havarna.

Under medeltiden återfick Palmyra emellertid sin ställning som centrum för karavanhandeln i området. Staden hade då en blandad befolkning. År 1400 intogs och förstördes staden av den framryckande mongoliska armén. Därefter förblev Palmyra/Tadmor en mindre by, mitt bland ruinerna av ett storslaget förflutet.

I samband med arkeologiska undersökningar förflyttades befolkningen till en nybyggd by längre i norr omkring 1930. Då hade Palmyra omkring 6000 invånare. 1980 upptogs Palmyra på UNESCO:s lista över världsarv, men största delen av ruinområdet är fortfarande outgrävt.

1. Relief från Palmyra med guden Bel avbildad längst till vänster jämte Ba'alshamin, Yarhibol och Aglibol. Foto: © Marie-Lan Nguyen Wikimedia Commons, Public Domain.
2. Byn bland ruinerna. Foto: G. Rele and Edith Matson Photograph Collection at the U.S. Library of Congress.
3. Triumfporten i Palmyra. Foto: Sten Hultgren, Medelhavsmuseet.

Jag minns barnskratt och solsken

Vi flydde i all hast. Framför allt min man, som alltid hade varit öppet kritisk mot regeringen. En dag knackade säkerhetspolisen på vår dörr. Jag anade att de var på väg; gatorna var avspärrade, staden var tom. Det gick inte ens att få tag på en taxi. Det fanns ingen tid att förlora, han måste lämna landet omedelbart.

Jag och barnen följde honom senare. Jag fick hjälp av mina vänner, men det var ett smärtsamt farväl av en stad och ett hem jag älskade. Jag stängde dörren bakom mig och gick utan att se mig om. Utan att gråta.

Jag lämnade alla mina tårar bakom den dörren. Men också all min glädje. Och många, många år av mitt liv. Jag råkade ha några tavelkritor och ett papper från skolan i min väska. Det är ett schema över prov i olika ämnen skolåret 2011-12. Ingenting särskilt. Men ibland tar jag fram det tummade pappret, tittar på det och minns livet före kriget. Jag minns barnskratt och solsken. Det var så oskyldigt. Oförstört. Ett aningslöst lugn före en annalkande storm.

Hösten 2012 lämnade jag mitt älskade Damaskus, jasminstaden. Kanske kommer jag aldrig att kunna återvända, men jag kommer aldrig att älska en annan stad lika mycket. Jag hoppas kunna återvända. Jag vill gå in genom min egen dörr igen, torka de tårar jag lämnade där, damma av gardinerna, öppna fönstret och släppa in solsken och frisk luft igen. Jag vill springa nerför gatan som ett litet barn. Jag vill kyssa Damaskus jord och gråta av lycka.

**Ibtisam, 43 år, från Homs och Damaskus.
Kom till Sverige 2013.**

Om förlorad trygghet

Sedan jag kom till Sverige har jag en känsla av att mitt liv är uppdelat i två vitt skilda existenser: det liv jag en gång levde i Syrien och det nuvarande, pågående liv som utspelar sig här i Sverige.

När jag tänker på livet i Syrien minns jag framför allt min barndom och den känsla av trygghet som genomsyrade den. Jag har åldrats så mycket under detta krig. Avståndet mellan mitt nuvarande jag och den jag en gång var, och innerst inne fortfarande är, har blivit så stort. Det jag saknar mest från mitt förra liv är tron på att allting kommer att ordna sig. Så kände jag som barn. Jag var full av förtröstan, övertygad om att min far skulle ordna allt till det bästa. Idag är den tryggheten slagen i spillror. Jag saknar känslan av fast mark under fötterna.

De här Barbie-dockorna representerar min barndom. Barbies var ovanliga i Syrien, men varje gång min far reste någonstans bad jag honom köpa en ny docka, några klädesplagg eller accessoar. Med tiden blev det en stor samling: fem Barbie, två Ken och massor av kläder, möbler, husgeråd, mat, allt som hörde till. Till och med en Barbie-cykel. När jag var liten lekte jag med dockorna. När jag blev äldre använde jag dem i stället som mannekänger och designade kläder och smycken åt dem.

Jag har varit så rädd om dem, hållit reda på alla små delar och alltid sett till att varje liten sak finns på rätt plats. Mina yngre kusiner ville alla gärna ta över dockorna när jag blev vuxen, men jag kan bara inte ge bort dem. För mig har de en alldeles särskild betydelse, de bär på så många minnen. För ett annat barn skulle de bara vara leksaker.

När vi kom till Sverige hade vi ingenting med oss från vårt hem. Efter en tid skickade vår granne hit en del utvalda saker. Det enda jag bad att få från Syrien var mina Barbie-dockor med tillbehör. Jag tillbringade en så stor del av min barndom i deras sällskap, trygg och övertygad om att livet bara kunde bli bättre.

**Widad, 29 år, från Hasaka.
Kom till Sverige 2013.**

FORNTIDA BERÄTTELSE

Det område som idag är Syrien har alltid varit en mötesplats för folk, kulturer, språk och religioner. Arkeologiska fynd bär spår av babyloniskt, hettitiskt, grekiskt, romerskt och bysantinskt inflytande. De bär också på berättelser.

Föremålen i de två montrarna är ett urval ur Medelhavsmuseets samlingar. Tillsammans berättar de om Syriens rika kulturarv och långa historia. Det är en berättelse delvis färgad av krig och makt-kamp, ofta mellan områdets stormakter. Framför allt är det ändå en berättelse om högt stående hantverk, ständigt pågående handel och mänsklig verksamhet i alla dess former.

HUR FÖREMÅLEN KOM TILL SVERIGE

Syriens äldsta historia var nästintill okänd när den då 28-årige svenske arkeologen Ture Arne (1879-1965) red igenom gränslandet mellan nuvarande Turkiet och Syrien våren 1907. Hans fältinventering syftade till att finna spår av områdets äldsta stenålder. Flintföremål från denna tid påträffades bl. a. vid Jarabulus vid floden Eufrat. Vid Tell Azaz tillvaratog han ytfynd av slagen flinta.

Från den senare jordbrukarstenåldern köpte han slipade stenyxor som enligt uppgift hade samlats in av bönder i närheten av olika s.k. "tell", lämningar av bosättningar som nu formar kullar i landskapet.

Han köpte också en liten samling arkeologiska föremål samt samtida vardagsföremål och klädesplagg på uppdrag av museer i Stockholm och Göteborg.

